

toneel

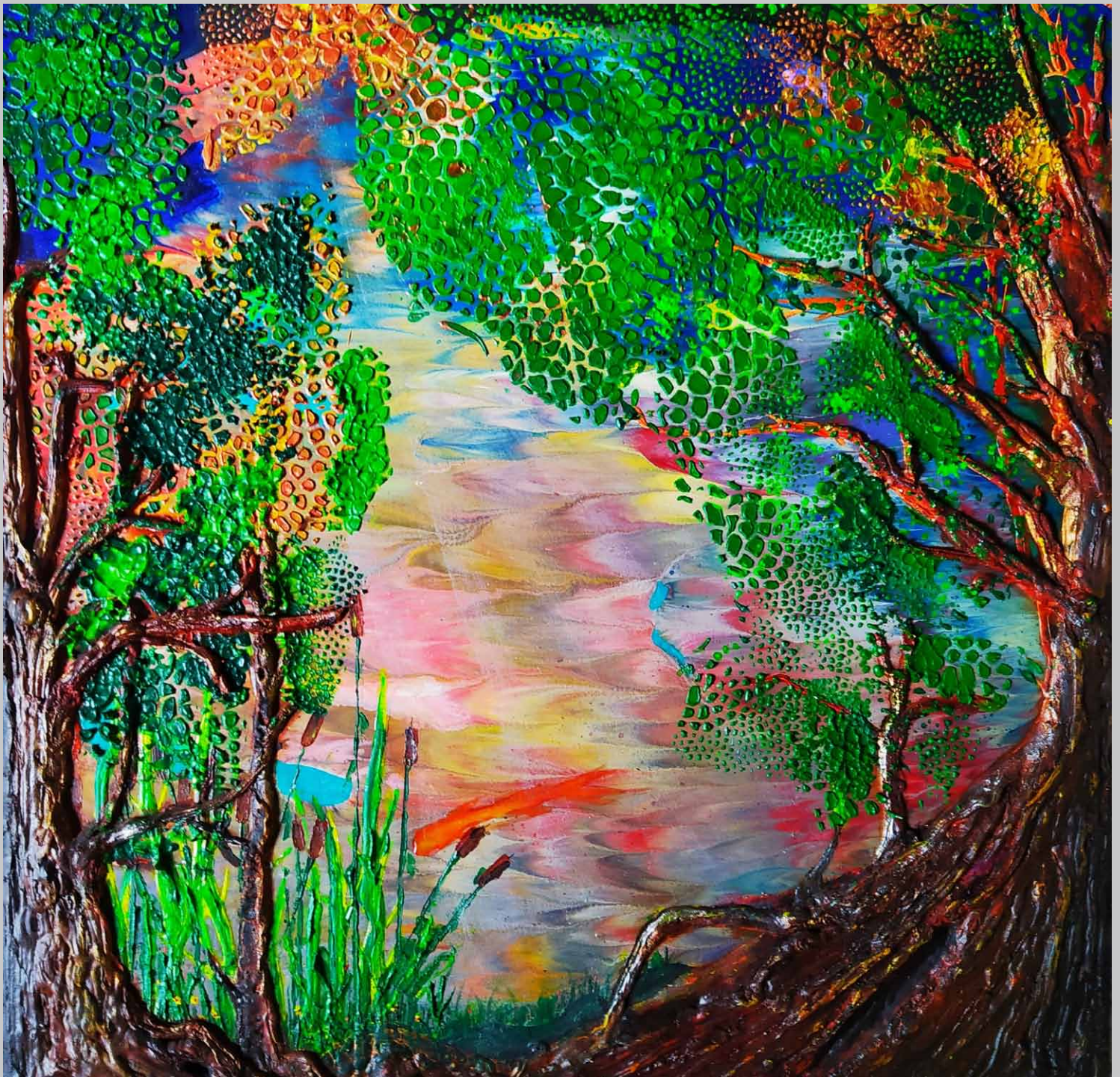
12.0

Onderstroomboven Magazine

8e jaargang nr 12, oktober 2020 € 9,50

Literatuur, opinies, beeldende kunst, poëzie

In dit nummer korte verhalen, beeldwerk, boekpresentaties, opinies, contemplaties poëzie, recensies. Van Luc Sala, Sasha Tieman en anderen

Inhoud

Van de uitgever	1	Interview met Anna Rudolf	43
Gedicht van Sjaak Vrugt	2	Sasha Tieman	
Tekening van Anna Rudolf	3	Herfst	45
Het leest als een trein	4	Boekpresentatie 2 <i>De ware tijd van een brievenbesteller (toneelstuk)</i>	46
Joris van Os		Gerbrand Muller	
Haiku: Lente	5	Boekbespreking 3 <i>De ware tijd van een brievenbesteller (toneelstuk)</i>	51
Henk van der Zee		Joshua Stiller	
Boekpresentatie 1 <i>Big Banks</i>	6		
Ewout Storm van Leeuwen			
Boekbespreking 1 <i>Big Banks</i>	11		
Gerbrand Muller			
Kort verhaal 1: <i>Zo was het precies</i>	13		
Sasha Tieman			
Haiku: Zomer	15		
Henk van der Zee			
Opinie 1 <i>Bezielde natuur, wezenlijk werkelijk</i>	16		
Ewout Storm van Leeuwen			
Reacties <i>Maar maar maar...</i>	19		
Gerbrand Muller			
Galerij 1 Marja Broersen	21		
Opinie 2 <i>Keerpunten in de geschiedenis</i>	24		
Aad Orgelist, Gerbrand Muller (red.)			
Opinie 3 <i>Politieke vooruitzichten, subsidiariteit</i>	25		
Luc Sala			
Bespiegeling: <i>De werkelijkheid van dromen</i>	28		
Sasha Tieman			
<i>Dromen uit Ooit</i>	30		
Sasha Tieman			
Boekbespreking 2 <i>Ooit, debuut van Sasha Tieman</i>	33		
Ewout Storm van Leeuwen			
Kort verhaal 2: <i>Huifkartocht</i>	34		
Ernst du Pon			
Opinie 4 <i>Corona, een boodschap?</i>	36		
Ewout Storm van Leeuwen			
<i>De ene pen brengt de andere in beweging</i>	38		
Henk van der Zee			
Kort verhaal 3: <i>De man van glas</i>	40		
Jordi Holterman			
Gedichten en Beelden	41		
Sjaak Vrugt, Gabriel van Hoften			

Colofon

Het Onderstroomboven Magazine is een drie maal jaarlijks verschijnend periodiek, uitgegeven door de Boekencoöperatie Nederland U.A.

Redactie: Sasha Tieman

Sarah Morton

Ernst du Pon

Gabriel van Hoften

Redactie-adviseur: Gerbrand Muller

Redactiesecretaris: Ernst du Pon

Uitgever: Ewout Storm van Leeuwen

Met beelden van Astrid Oudheusden, Anna Rudolf, Gabriel van Hoften, Marja Broersen.

Afbeelding omslag: Alain Eskinasi: "Ojai Creek"

(De keus viel op Ojai Creek omdat het doet denken aan de omslag van OSBM 8.0, hiernaast afgebeeld)

oktober 2020

Nummer 12.0

Jaargang 8

ISSN 2214-2878

ISBN 978-94-92079-43-5 (papier)

ISBN 978-94-92079-44-2 (e-boek)

1 Van de uitgever

Dit Onderstroomboven Magazine 12.0 is het tweede nummer dat de herrezen Boekencoöperatie dit jaar uitbrengt. Mario Without, die we gevraagd hadden als hoofdredacteur, heeft laten weten dat deze (onbetaalde) bijbaan teveel werkdruk oplevert en dat zijn andere werk daaronder lijdt. De redactie, inmiddels uitgebreid met Gabriel van Hoften, beeldend kunstenaar, heeft daarom dit nummer zonder hoofdredacteur collectief samengesteld uit ingezonden bijdragen en eigen artikelen cq beeldend werk. Dankzij onze nieuwe redactiesecretaris Valal du Pon begint er lijn te komen in het redactiewerk en dankzij de onbetaalbare adviezen van onze redactie-adviseur Gerbrand Muller beginnen we in de buurt te komen van een consistente kwaliteit.

De eerste tien nummers van dit magazine hadden elk een geheel aparte opmaak en formaat. Vanaf nummer 11.0 hebben we besloten het A4 formaat te handhaven, de omslag herkenbaar te houden evenals de opmaak van het binnenwerk. Met continuïteit van de vorm en consistentie van de inhoud willen we de ambitie waar maken om ons als literair tijdschrift “op de kaart te zetten”, zoals dat heet.

Het aanmeten van het bijvoegsel “literair” kan aanleiding geven tot de schijn van een elitaire of zelfs arrogante opstelling. Wij hanteren het woord liever als een aanduiding van de inhoud van dit tijdschrift. Dus toetsen wij ook opiniestukken op literaire (goed geschreven) kwaliteit. Zelfs de beelden die wij plaatsen hebben een literaire inslag, hebben iets te vertellen. Als cartoons. Nu is dat geen Nederlands woord, maar de vertaling “spotprent” is wat te beperkt. “Verhalend beeld” komt meer in de buurt van wat wij graag zien: een tekening of schildering “die meer zegt dan 1000 woorden kunnen”.

De eenregelige kadertjes zijn deze keer van Angela Kemper (ak76art@gmail.com), van wie ook een gedicht is geplaatst.

De Haiku zijn van Henk van der Zee.

Verder heb ik bij de opmaak van dit nummer gretig gebruik gemaakt van de ingezonden beelden van Astrid Oudheusden, Anna Rudolf, Marja Broersen, Gabriel van Hoften en Alain Eskinasi tenslotte voor het eerste beeld waar uw oog op valt: de voorkant. Het zijn foto's van de werken, geen scans.

Ewout Storm van Leeuwen (uitgever)

Wat laat men zich toch verleiden.

Dat je zo op anderen moet afgeven.

Men trapt er weer in, slikt alles voor zoete koek.

Je was koffie aan het zetten
 en gelijk de was aan het doen,
 met slechts een (linker) huishoudhandschoen
 Hoe houd ik je nog, met goed fatsoen, thuis?
 Nu je suiker deed
 niet langer in je koffie
 maar in de wasverzachter...
 - terwijl ik oogluikend je sloffies klaar zette -

Hoe moet ik flinker zijn?
 Je werd zelfs venijnig, maar...
 het werd pas nog verdachter
 toen je steeds, zachtjes,
 mijn naam was vergeten
 ik steeds meer klachten van je kreeg, je
 niet meer
 met mes en vork kon eten
 Hooguit met'n lepel
 Telkens sleetser neeg
 je gerichte blik
 die niet paste bij je gedachten
 En je niet meer wist...

En ik het niet meer wist
 Je me in mijn trouw vergist
 je me, mij, 'moeder' noemt,

de hindering waarin ik mij
 verzoend heb...

laat staan: de herinnering
 aan toen wij lachten
 Maar waarin ik jou moet laten gaan...

is op zo'n dag
 het hardste gelach
 als ik zuchtend afwacht
 hoe ik mijn liefste aanvoel,
 moet laten staan

met z'n pulserende lach
 als hij bij het afrekenen, niet zijn pin pas
 maar ik pas de zin
 van zijn bestaan voel
 dat tijd
 alles altijd vergeelt
 altijd alles wegspoelt
 alles altijd vervaagt
 op termijn de tijd niets vraagt
 maar verdoofd
 Jouw hoofd
 niet meer heelt

Sjaak Vrugt

Astrid Oudheusden

Anna Rudolf
zonder titel, 2020
houtschool en inkt op papier, 32,5 x 25cm

zwoegend in de wind
een nat blaadje op m'n kop
is het al weer herfst?

Henk van der Zee

Het leest als een trein⁴

Maar is dat altijd fijn?

Joris van Os

Dan nu tijd voor een serieus stukje. Zó serieus dat ik er een prent bij heb gestopt waarop ik een keer niét stompzinig glimlach. Ik heb zelfs een pijp opgestoken zodat u weet dat het mij ernst is.

Waar gaat het over? Nou let op:

Onlangs zei een enthousiaste lezer: 'Je boek leest als een trein!' Veel lezers zeggen dat, en ze denken dat ze mij daarmee het grootst denkbare compliment geven. Het is ook een compliment. Het betekent dat ze het spannend, boeiend of meeslepend vonden, en dat is natuurlijk altijd goed.

Toch zei deze specifieke lezer er iets interessants achteraan. Ze zei: 'Ik ben een hele kritische lezer; als een boek mij niet vanaf de eerste pagina weet te grijpen leg ik het weg. Ik heb laatst geprobeerd om *De Slinger* van Foucault te lezen. Nou, al na twee alinea's was ik er klaar mee. Zo taai! Zo moeilijk!'

Het deed me denken aan een uitspraak van uitgever Daniël van der Meer: 'Ik moet het na één keer lezen begrijpen,' zei hij, waarna zijn schrijver Maartje Wortel volmondig beaamde: 'Voor je het weet leggen mensen je boek weg, ze lezen het maar één keer.'

De moderne roman krijgt daarmee iets van een 'elevator pitch': je hebt maar twintig tellen om de lezer voor je te winnen, daarna is je kans bekeken. Houd je als schrijver van slow burners, heb je er tien pagina's voor nodig om op gang te komen, wil je eerst je personage uitvoerig introduceren? Pech gehad, de lezer is al vertrokken!

Te taai. Te moeilijk.

De definitie van literatuur is aan het veranderen. Een bevriende schrijver kreeg van haar uitgever te horen: 'Je manuscript is niet herkenbaar voor de lezer. Het leest niet als een trein. Het is geen literatúúr.' Het lijkt erop dat de moderne lezer alleen maar wil lezen wat hij al kent. Of herkent. Of als onmiddellijk begrijpelijk en invoelbaar beschouwt. Kortom, hij wil iets waarvoor hij zelf geen moeite hoeft te doen. De moderne lezer leunt sceptisch achterover en zegt tegen de schrijver: 'Vooruit, vermaak me maar. Je krijgt tien tellen.'

Maar is literatuur altijd vermaak?

Als ik terugkijk op de literatuur die mij het meest

dierbaar is denk ik niet meteen aan boeken die mij hebben 'vermaakt'. Ook zijn het niet per se de boeken die 'lazen als een trein'. Dierbaar zijn 'Ulysses' van James Joyce. Of 'Un amour de Swann' van Proust. Taai, ja. Moeilijk, zeker. Maar wat een rijkdom!

Romans zijn er niet alleen maar voor ontspanning. Soms vergen ze ínsparing. Commitment. Volharding.

De boeken waarvoor je je inspant leveren een grotere beloning op dan louter ontspanning.

Inzicht bijvoorbeeld. Of schoonheid. Wijsheid. Verwarring. Een nieuwe manier van kijken. Het vermogen om tussen de regels door te lezen.

'Moeite voor iets moois', noemt Désanne van Brederode dat. Maar ze voegt daaraan toe dat dit niet langer de norm is: 'Je ergens moeite voor moeten getroosten, iets moeten nalaten of zelfs opofferen, het in een situatie moeten uithouden of anders simpelweg geduld moeten oefenen; allemaal ouderwetse, achterhaalde onzin.'

'Moeite' is hetzelfde als 'moeilijk'. 'Moeilijk' is hetzelfde als 'elitair', schrijft Xandra Schutte. En 'elitair', daar wil geen enkele schrijver van beschuldigd worden. Dan maar liever laagdrempelig, zodat ook de meest luie lezer het ogenblikkelijk begrijpt.

Maar zoals filosoof Jeroen Vanheste zegt: 'Schrijvers en dichters zijn onderzoekers van de menselijke natuur. In een geslaagd gedicht, toneelstuk of roman kan plaatsvinden wat Aristoteles mimesis noemde: de schrijver overstijgt het subjectieve en particuliere van zijn persoonlijke wereld en maakt als in een spiegel iets van het algemeen menselijke zichtbaar. Op die manier draagt hij bij aan een inzicht in de menselijke conditie, en dat is waarom gedichten, toneelstukken en verhalen uit totaal andere tijden en samenlevingen ons nog steeds kunnen aanspreken.' Het is fijn om te horen dat mensen mijn boeken spannend en meeslepend vinden. En ze mogen best lezen als een trein. Maar soms, heel af en toe, geef ik de voorkeur aan een boek dat leest als een trein met drie kwartier vertraging.

Haiku: Lente

Haiku: 17 lettergrepen, drieregelig, meestal ritme 5-7-5, momentopnamen, bevat vaak seizoensaanwijzing, gemoedstoestand, omkeringen, woordspel. Ondanks al deze regels klinkt het toch eenvoudig en spontaan.

Senrye: gelijk aan haiku, maar dan een meer komische vorm.

Henk van der Zee

Pegelgepinkel
Sneeuwklompjes twinkelen
In voorjaarschittering

Volle voorjaarsmaan
Bloemen druppelen omhoog
Smelten met sterren!

Al dat jonge groen
Hier en daar al een kleurtje
Een strijdperk vol licht

Koele lentewind
Gekortwiekte begroeiing
Alleen schaduw leeft

Over ontspruiten:
Verwondering overtuigt
Geen gedachte stroomt

Lieflijke lenten
Een paar paardjes vlooit elkaar
In een bloemenzee

Pluisjesregen, plots
Lente kriebelt overal
Vlindertjes binnen!

Bijna uit het zicht
Een fazant, nogal pedant
In bevroren licht

Wat een warrig weer
Volgordes gaan heen en weer
Dan dit, dan dat weer!

Langzame lente
Alles groeit in volgorde
Nu duidelijk toch?

Vriendelijk voorjaar
Roodroze zonnestrallen
Overvallen zacht

Libellen waaien
Langs verwonderde blikken
Al neukend voorbij

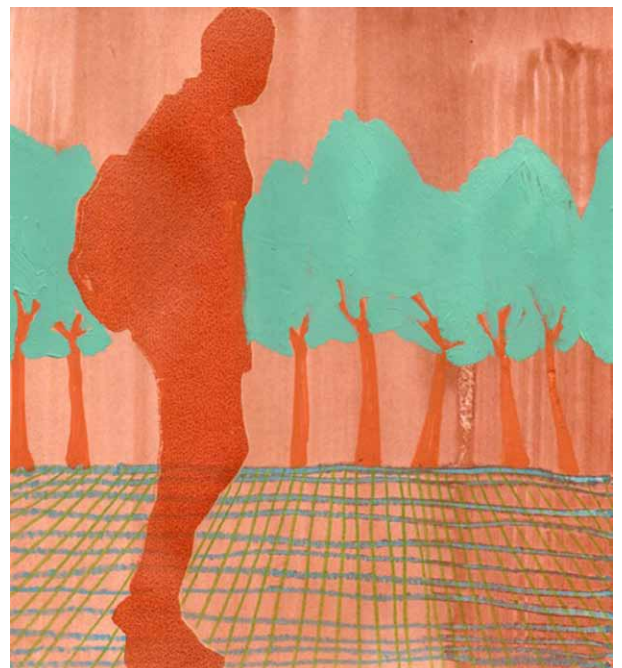
Onder mijn voordeur
Twee padden in liefkozing
Toch bijna betrap!

Vleugels licht omhoog
Slim zeilen zwanen zachtjes
In de lentebries

Hongerig gezoem
Om de eerste voorjaarsbloem
Is de kelk al vol?

Gescheurde wolken
Hangen tegen bergflanken
Even waterval!

Zomer in het glas
Alsof 't al zo was
Zo zacht is de dag

Astrid Oudheusden

Boekpresentatie 1

Big Banks

Naar een ecopositief paradigma

Ewout Storm van Leeuwen

Luc Sala

*Fragment 1 en 2 uit deel I, fragment 3 uit deel III
(zojuist verschenen)*

1

Bij een glas Chardonnay vertelde ik van mijn vergeefse onderzoek die ochtend. Ik had geen zin om de afwijzing van mijn *lead* artikel aan te kaarten. Eerst het gesprek vanmiddag met Vandamme afwachten.

‘Nog steeds voor je boek?’ Anton keek me schuin aan, of ik wel serieus was.

‘Ach, boek... ik zie steeds meer aanwijzingen dat economie feitelijk een afgeleide van ecologie is. Daar wil ik een aantal hypothesen bij formuleren, want veel theorie kom ik niet tegen.’

‘Waarom ga je er niet op promoveren?’

Een rake opmerking, typisch Anton, meteen doorstoten naar de kern. Breken met de journalistieke deadline cultuur zou me goed kunnen doen. Alleen durfde ik mijn baan niet op het spel te zetten. Net zoals ik na mijn doctoraal niet had durven doorgaan voor een dissertatie.

‘Ach, zoveel stelt het niet voor. Een paar simpele hypothesen en verbazend weinig literatuur.’

‘Dat maakt het juist bijzonder.’ Hij keek me olijk aan. Hij deed dat telkens weer en elke keer raakte ik er van in de war. ‘Er wordt al zoveel van elkaar overgeschreven. Er is in jouw vakgebied genoeg te winnen met originele denkbeelden...’

‘Het gaat eigenlijk helemaal niet over economie in de enge zin van het woord.’

‘En economen hebben zelden originele denkbeelden, wilde ik zeggen. Wat is de sleutel van je onderzoek?’

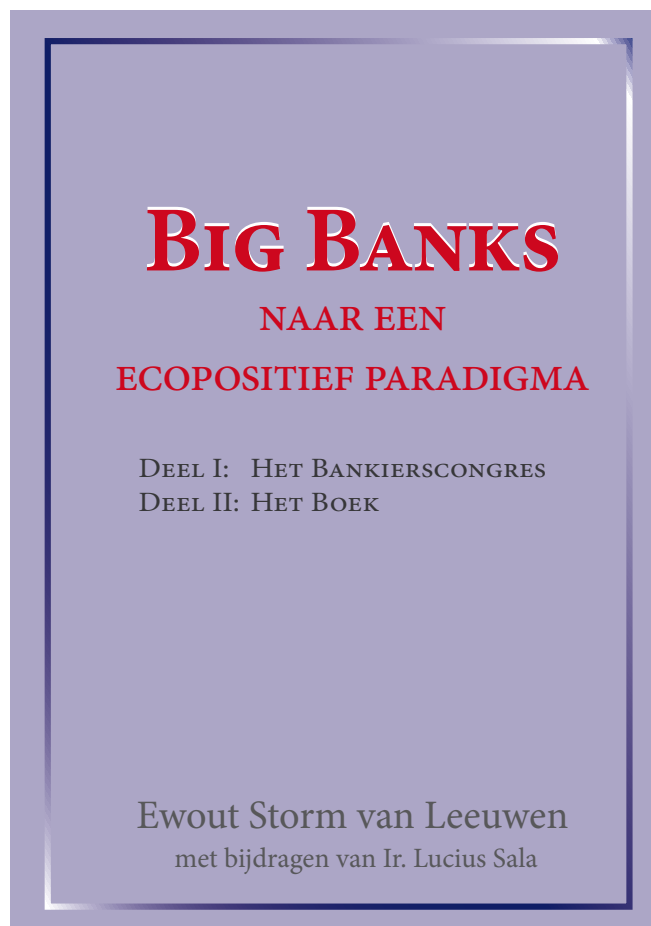
‘De kracht van resonantie, hoe de ene ontwikkeling de andere stimuleert. Hoe nadenken over duurzaamheid of energiebesparing doorwerkt in heel andere sectoren. De cohesie die er is, de magie van synchroniciteit. De samenhang der dingen, hoe een andere ecologie een andere economie voortbrengt en omgekeerd.’

‘Gibberish.’

‘Wat?’

‘Vaag gezwam. Wees concreet.’

Straks hebben ze jou in hun greep.

Deel III is ook al uit!

Zijn botte commentaar blies me volledig van de sokken.

Anton zag het. ‘Je bent echt uit je doen, hè? Vroeger werd je fel als ik zoiets zei.’

Mijn ogen waren gericht op de ronddraaiende wijn in mijn glas.

‘Ik zal je helpen. Wat beweegt je om hierover te willen schrijven? Wat zijn de waarnemingen die je aan het denken hebben gezet?’

Het lukte me niet.

‘Laten we wat bestellen.’

Anton wenkte het dienstertje en bestelde een lunch. Ziende dat ik er nog niet helemaal was, ook een voor mij. Ik liet hem, zijn keuzes voor voedsel waren doorgaans beter dan de mijne.

Een tweede glas bracht het leven in me terug. De “vriesmodus” ontdooide. De gedachten in mijn brein gingen weer stromen. Aarzelend zocht ik er mijn weg.

‘Ik denk, ik bedoel, ik meen te zien dat er verban-

den en resonanties in de economie een rol spelen, die niet alleen niet rationeel zijn, maar zelfs ronduit irrationeel, door emoties gestuurd en daarom niet meer met logica te verklaren. De normale causaliteit schiet te kort, er is geen duidelijke oorzaak en gevolg relatie, het verband is soms zelf retro-causaal.'

'Met retro-causaal bedoel je het verschijnsel uit de kwantumfysica van verstrengeling, dat gevolgen in de lineaire tijd eerder plaats vinden dan de oorzaken?'

Dat werd moeilijk; mijn brein moest overschakelen. Bedoelde ik dat? Waarom dat woord?

'Ik meen zulke verschijnselen waargenomen te hebben, ja.'

'Noem je dat soms magie?'

'Nou ja, tegen jou, ja. Om de tegenstelling duidelijk te maken ten aanzien van de gangbare mathematische economische modellen. Ik heb de sterke indruk dat die mosterd na de maaltijd zijn en een schijnexactheid bieden. Ze zijn in mijn ogen onbruikbaar voor voorspellingen. Ik bedoel, trends doortrekken kan iedereen zolang de omstandigheden constant blijven. Maar als er een breuk optreedt, falen al die modellen.'

'En ontstaat er chaos?'

'Chaos... Zelfs chaos blijkt een zekere orde te vertonen als je je perspectief verruimt. Dan kan je patronen gaan zien. Maar misschien is er geen voorspelbare orde.'

'Hm, dat zou best eens wél tot de mogelijkheden kunnen behoren. Binnen een bepaalde bandbreedte zou een chaos-theoretische benadering heel vruchtbaar kunnen zijn en juist wel valide voorspellingen kunnen opleveren.'

Mijn brein pikte het niet op, was met zijn eigen kronkels bezig.

'Er zijn spiraaleffecten, spiegelingen, de natuur die blijkbaar een soort bewustzijn heeft en ons waarschuwt, maar in een taal en code die we niet begrijpen,' zei ik zachtjes. Want dat had weinig met economie te maken en alles met ecologie. 'Dat kan je rangschikken als nog niet begrepen onderdelen van de wetenschap, maar ik zie het wat ruimer, het gaat om een dimensie die we in de wetenschap ontkennen. Ik zou het de dans tussen ecologische elementen willen noemen, zoiets als de Tao van Fysica van Fritjof Capra.'

'Dat was indertijd een baanbrekend boek. Hm, het concept dans... daar zit muziek in.' Hij lachte schaterend. 'Ik wilde zeggen, bij dans hoort muziek.'

De humor ging een beetje langs me heen. Mijn hoofd zat vol met ernstige gedachten, waarvoor nu de kans was om ze uit te spreken zonder meteen over de hekel gehaald te worden.

'Economie is te zien als een min of meer logische verklaring van verbanden tussen de waarde van producten en diensten, tussen processen en belangen. Maar het is slechts één perspectief op wat je ecologische systemen kunt noemen. Zoals bijvoorbeeld de klimaatsituatie van de aarde, het super-systeem waar alles in valt. Systemen reageren op alle interacties, niet alleen materiële. Het onderscheid tussen economie en ecologie is een essentieel middel om verklaringen te kunnen formuleren. Economie is beperkter dan ecologie, het is een onderverdeling die we op de eerste plaats hebben gezet. Ecologie wil daarentegen zeggen dat alles met elkaar samenhangt.'

'Dat is een breed concept.'

'Klopt. Ecologie wordt veelal gezien als biologie en milieukunde. Dat is te beperkt, te materialistisch. Juist de interactie met niet materiële aspecten is zo interessant, hoe emoties en interpretaties een rol spelen.'

'Daarmee raak je aan de moderne sociologie.'

'Dat klinkt me logisch in de oren. Ecologie is breder dan de biologische oorsprong van het woord, er is ook de ecologie van een planeet, een zonnestelsel of zelfs van de Melkweg. Ecologie in die interpretatie richt zich op de wisselwerking tussen organismen onderling en met hun omgeving. Organismen kunnen ook organisaties, levensgemeenschappen, subsystemen zijn, de interacties kunnen materieel en immaterieel zijn. Het is dus veel meer dan wat zich alleen binnen het systeem of binnen de materiële dimensie afspeelt. Je kunt het niet meer uitdrukken in dollars of BNP, net zo min als je leven kunt uitdrukken in alleen maar de materiële interacties.'

'Er zit passie in je betoog, Jonathan. Je klinkt nu heel anders dan tien minuten geleden. Hou dit vast, dan komt je boek er.'

De maaltijden stonden er al een tijdje en we begonnen met de soep. Mijn brein begon over zijn toeren raken en mijn lichaam nam gretig de voeding op, de eerste van deze dag. Mijn eettempo lag hoger dan dat van Anton, hetgeen me gelegenheid gaf iets te berde te brengen.

'Weet je, ik zie steeds weer dat er in de economie andere, half begrepen factoren en invloeden zijn, die de richting van de ontwikkeling meer beïnvloeden dan de cijfertjes van de wetenschap. Iets wat me voortdurend bezighoudt is het klimaat. Wordt het anders als we het anders noemen? Ja, want door de hele war on climate zien we de economie door de bocht gaan, met nu meer nadruk op voorkomen van opwarming in plaats van dealen met de consequenties. We gaan niet de dijken verhogen, maar elektrische auto's met

zware subsidies voor de yuppen promoten. De energieprijzen voor de burger gaan omhoog omdat ze de CO2 van kolencentrales willen opslaan. De export van Gronings aardgas veroorzaakt aardbevingen waarbij diezelfde burgers uiteindelijk voor de consequenties opdraaien. De hele klimaatproblematiek staat bol van de misinformatie, van manipulatie, van wantrouwen en eigenbelang. Het probleem is niet de energie, maar hoe de machthebbers er mee omgaan. Er is een ecologische visie nodig om dergelijke fenomenen in beeld te brengen. Daar wil ik me mee bezig houden.'

'Bravo, Jonathan! Een mission statement om u tegen te zeggen.'

'Maar met dat soort kreten kom je niet ver in wetenschappelijke kringen,' voegde ik er aan toe toen Anton naar me bleef grijnzen.

'Nee, je hebt gelijk, alleen de echt grote denkers zullen je begrijpen, al zullen ze het woord magie niet neer durven pennen,' vergoelijkte hij bij het zien van mijn ongelukkige gelaatsuitdrukking. 'Leg eens uit wat je daar mee bedoelt, maar eet eerst dit kostelijke eten op.'

Hij had inderdaad een bijzondere lunch uit de kaart samengesteld.

De warmte van de soep vooraf had me een beetje ontdooid en ik kon genieten van elke hap. Ondertussen sprongen mijn gedachten alle kanten op. De drang om een nieuwe gedachte uit te spreken was zo groot dat ik na mijn laatste hap meteen losbrandde.

'Nog iets. Je kent mijn artikel waarin ik stel dat de moderne economie in feite zich beperkt tot een kwantitatieve beschrijving van materiële relaties binnen en tussen ecologische systemen?'

Anton knikte al kauwend en keek me boven zijn beladen vork aan.

'Mijn stelling is dat daarmee kwalitatieve factoren worden ontkend. Zoals reactiepatronen die samenhangen met de identiteit van de subsystemen. Tot welke subcultuur iemand zich vindt behoren. Dat is heel wat anders dan de modellen die strikt causaal en vooral reductionistisch zijn, met centraal de homo economicus die altijd rationeel kiest. Ze gaan helemaal voorbij aan niet-materiële waarden en normen.'

'Aan culturele factoren, zou je kunnen zeggen,' beaamde Anton en veegde zijn mond met het servet af. 'Daarmee beland je hoe dan ook bij de sociologie, of, als je wilt, de culturele antropologie.'

Het dienstertje kwam de tafel afruimen en Anton bestelde espresso voor ons. Hij speelde met zijn nog steeds keurig gevouwen servet – dat van mij was een frommel geworden. Bedachtzaam zei hij: 'Dat je uitgaat van biologie, de beschrijving van een ecologisch

systeem, biedt een verrassende kijk. De mens, de samenleving, de overheid, de hele samenhangende natuur van de aarde zijn ecosystemen. Als je dat allemaal ziet als biologisch kan het nieuwe inzichten opleveren hoe grote systemen van levende organismen werken. Nogmaals: allemaal sociologie.'

Mijn reactie werd afgeknapt door een signaal van mijn zakenmobiel dat de krant een sms had gestuurd. Omineus. Mijn hart sloeg op hol. Een blik op het scherm bevestigde mijn panische gevoel: of mijnheer Fonck direct naar het kantoor van Vandamme wilde komen.

'Verdomme, Anton, ik moet bij de baas komen.'

'Nu meteen?'

Ik knikte verslagen.

'Krijg je de zak?'

'Bang van wel.'

2

Ik keek de drie heren ernstig aan, ze keken welwillend terug.

'Ik heb begrepen dat er in de financiële wereld behoefte is aan een aanpassing van de vigerende zienswijzen. Voor zover de huidige situatie te doorgronden is hoeven de aanpassingen niet zo radicaal te zijn als veel mensen vrezen.'

De heren keken nog steeds welwillend, maar zeiden niets. Misschien dat met deze uitleg iets van hun stroefheid 'gesmeerd' kon worden.

'Constructies en afspraken betreffende de handel in geld en koersbeheersing van valuta behoeven geen aanpassingen, anders dan die door de betrokkenen zelf worden afgesproken.'

Welwillende gezichten. Een beginnende soepelheid.

'Er zijn echter nieuwe spelers in het veld. Aantrekkelijk, onbetrouwbaar en ongrijpbaar: cryptocurrencies gebaseerd op blockchains. Systemen van collectief beheerde digitale dossiers van transacties...'

'Bitcoin?'

'De grootste. Er zijn er tientallen. Het zijn valuta die louter virtueel bestaan. Geen goudstandaard, geen centrale bank, geen economisch draagvlak: slechts een incorruptable datasysteem ter vervanging van traditionele "vertrouw" systemen en onderpanden.'

'Wat moeten wij daarmee?'

'Dat is precies de vraag. Wat doen banken ermee. Gaan ze mee of gaan ze tegen?'

Een van de heren schudde zijn hoofd. 'Wij weten het niet, mijnheer Fonck. Vooralsnog negeren we het. De onbetrouwbaarheid is in onze ogen zo groot dat deelneming het vertrouwen zal aantasten dat beheerders van vermogens in banken hebben. Ik doel op bedrijven met grote deposito's, pensioenfondsen,

Boekbespreking 3

Joshua Stiller

De ware tijd van een brievenbesteller

Toneelstuk van Gerbrand Muller

Ware tijd... de auteur impliceert daarmee dat er ook een onware tijd zou zijn. Zoiets als de Christ en de Anti-Christ?

Het toneelstuk gelezen hebbende, interpreteer ik de tijd van deze brievenbesteller als een onwrikbaar bestel van oorzaken en gevolgen. Elk gevolg komt na zijn bijbehorende oorzaak, elke oorzaak gaat direct aan zijn gevolg vooraf. Direct, om niet in de war te raken met andere oorzaken en gevolgen. Kloksgewijs.

Brieven (de oorzaken) dienen op het aangegeven adres bezorgd te worden (de gevolgen) en wel volgens de kloktijd van het postkantoor.

Op een kwade dag weigert iemand een brief in ontvangst te nemen. De voordeur staat open en een dienstmaagd staat ervoor, de armen resoluut over elkaar.

'Wij nemen geen brieven in ontvangst'.

De brievenbus in de openstaande deur is onbereikbaar.

Volkomen geschokt, verdwaasd, gaat de brievenbesteller zijns weegs. De kosmische orde van oorzaken, plichten, daden en gevolgen is verstoord. De tijd heeft een sprongetje gemaakt: er is een oorzaak zonder gevolg gebleven. Waanzin ligt op de loer.

De ordeloosheid tast de ijzeren discipline van het postkantoor aan, knaagt aan de fundamenten van de postorde. De klok in de hal is tot een ornament verworden.

De hiërarchie komt in beweging en tracht het verval te keren.

De dialogen in het stuk luisteren heel normaal. Fragmenten van gedachtenuitwisselingen.

De hele postelijke orde lijkt echter als een splijtzwam open te barsten, waardoor er dingen aan het licht komen die als een veenbrand al langer – en onzichtbaar – het de directie heet onder de voeten maakte.

De auteur steekt niet onder stoelen of banken dat hij een bewonderaar is van Ionesco, beroemd absurdistisch toneelschrijver uit de vorige eeuw. Het is rond-

uit verbijsterend te horen hoe mensen langs elkaar heen kunnen praten. Ik vond de stukken van Ionesco niet bijster boeiend, want er gebeurde niks en ik zat me op te vreten over de doelloze zinloosheid van de menselijke communicatie die op het toneel werd gebracht.

Ik heb dat in werkelijkheid wel eens in de trein gehoord tussen vier dames, ook wel tussen jongeren die volkomen stoned waren.

Naarmate het stuk zich ontrolt en er wanhopige pogingen worden gedaan om de brievenbesteller, die luidkeels kond doet van het scheurtje in de kosmische orde, in het gareel terug te krijgen, nam mijn sympathie voor de rigide brievenbesteller toe. Want wat een oeverloos gedoe, alle reacties afzonderlijk en bij elkaar.

Lees het toneelstuk, projecteer het in uw verbeelding en u zult waarschijnlijk, net als ik, tot de conclusie komen dat de orde tegen elke prijs gehandhaafd dient te worden.

Wist u dat de postbode in de 50er jaren twee keer per dag brieven bestelde, zodat een antwoord op de ochtendpost 's middags al door de afzender gelezen kon worden? Wel in dezelfde stad. Wat een doelmatigheid. Dat was nog eens de ware tijd der brievenbestelling.

Mijn angst

Mijn angst heb ik nooit
met jou durven delen.
Hoop heb je mij nooit
kunnen geven.
Gelukkig heb ik
de stap gezet
om nooit meer in
angst te leven.
En zo de hoop
aan mezelf terug
gegeven.

Angela Kemper

BOEKEN VAN DE BOEKENCOÖPERATIE

in te zien en te bestellen op www.boekencooperatie.nl
en bij uw eigen (online) boekwinkel

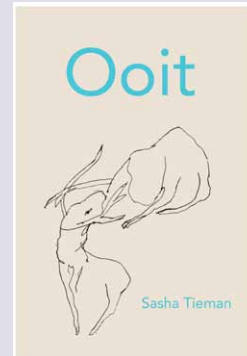
NIEUW! VERWACHT EN PAS VERSCHENEN

De nieuwste roman van Gerbrand Muller. Over een man die zelfs als hij kwaad wil doen dat niet voor elkaar krijgt, met als verrassend resultaat een revolutie tegen de revolutie. De Sneeuwstorm. € 19,95 e-boek € 4,95 ISBN 9789082362756

Ook van Gerbrand Muller: zijn eerste toneelstuk. Alles loopt spaak als de ware orde het begeeft. Uitgave van De Sneeuwstorm. € 14,50 ISBN 9789082975864

Debuut van Sasha Tieman. Oma, dochter en kleindochter vinden zichzelf en elkaar in Oma's onvoltooide verleden. Een bijna-doodervaring van Oma en kleindochter zet de deur open. € 19,95 e-boek € 4,95 ISBN 9789492079428

Autobiografische roman van de auteur van "Onderweg". Als kind in een Japenkamp, zijn hang naar de tropen, de jeugd in Holland en dan... naar zee. € 19,95 e-boek € 4,95 ISBN 9789082975864 **(Bestseller)**

Nu ook als e-boek verkrijgbaar: het boekje met de vilten illustraties van Petra Roelofs. Tevens in Frans-Engels. € 4,95 ISBN 9789072475

De nieuwste roman van Ewout Storm van Leeuwen. Een eenzame man vindt gezelschap en ontrafelt zijn beklemmende verleden. € 19,95 e-boek € 4,95 ISBN 9789072475732

Verrassende parabellen van de auteur van "Zij ontdekten tot hun verbazing wat ze al wisten". Een filosofische kijk op het leven in dialogen van archetypische eilandbewoners. € 19,95 e-boek € 4,95 ISBN 9789072475749

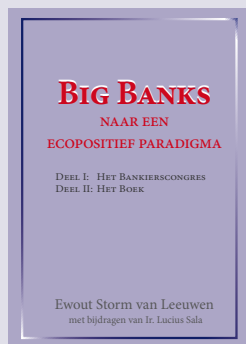
Aad Orgelist beschrijft in "Keerpunten in bewustwording" hoe hij hemzelf inzichten en wijsheid groeiden. In die mate dat hij nu als therapeut anderen kan helpen. € 19,95 e-boek € 4,95 ISBN 9789492079251 (Eerder verschenen)

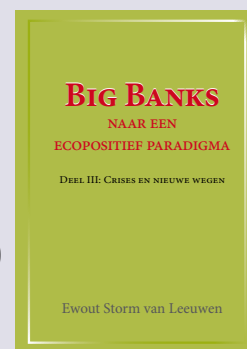
Aan de hand van 180+ tekeningen van de auteur, Aad Orgelist, vroegtijdig aandoeningen herkennen in het gelaat. Aanvullend medisch handboek voor therapeuten. € 28,50 ISBN 9789492079411 **(Bestseller)**

De nieuwste novelle van Joshua Stiller. Terugblik op een verloren jeugdliefde, een liefde tussen 12-jarigen die niet mocht zijn. € 19,95 e-boek € 4,95 ISBN 9789072475718

Makro-economische beschouwingen in een roman over een journalist die opeens in de kringen van de *haute finance* verzeild raakt. 400 bladzijden spanning en inzichten. Deel I & II (pre-corona) € 24,50 e-boek € 9,95 ISBN 9789492079329

Deel III beschrijft een economisch herstelmodel voor na de coronacrisis, op basis van cohesie, coöperatie en duurzaamheid. € 19,95 e-boek € 9,95 ISBN 9789492079... (Aangekondigd)

ISBN 978-94-92079-43-5

Onderstroomboven Magazine is een uitgave van Artscience, onderdeel van de Boekencoöperatie Nederland U.A. NUR 324 (Literaire tijdschriften) Ook als e-boek: ISBN 9789493079442